

допускалося подання апеляції у випадку, коли особа в суді визнавала свою провину.

Отже, за «Правами, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року поняття «кримінальний процес» мало такі складові: встановлення істини під час розслідування обставин справи, особлива форма судочинства, слідчо-розшуковий процес, в якому розшукові заходи і слідчі дії в законодавчих актах, чіткого розмежування не мали; під розшуком розуміли дії уповноважених осіб з розшуку та затримання злочинців. Особливістю збірника було те, що він відображав тогочасні методи ведення розслідування, а саме: одним із способів збирання доказів по відношенню до відповідача виступали тортури – слідчо-розшуковий процес.

Список використаних джерел:

1. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1997. – 549 с.
2. Чернушенко Є. А. Апеляційне оскарження судових рішень у цивільному процесі на українських землях // Судова апеляція. – 2005. – № 1. – С. 84-98.

Дебринюк О.В.

студент,

Національна академія внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КАЗУАЛЬНОГО ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

Проблематика тлумачення норм права завжди перебувала в центрі уваги юридичної науки, а теорія тлумачення пройшла довгий шлях свого розвитку. Ці проблеми пов'язані з інтересами особи, суспільства та держави, їх охороною й захистом. На теперішній час тлумачення норм права є важливим політико-юридичним інструментом виявлення чіткого змісту права [1, с. 44].

Потреба в тлумаченні норм права зумовлена низкою обставин: динамізмом суспільних відносин, потребою пристосування абстрактних норм до конкретних життєвих обставин, імплементацією норм міжнародного права в національне законодавство, стрімким збільшенням обсягів нормативного матеріалу, необхідністю усунення недоліків законодавчої бази тощо. Цілком природно, що тлумачення норм права є одним з традиційних питань юридичної науки. Сучасному баченню ролі казуального тлумачення норм права у сфері юридичної діяльності та шляхів удосконалення цього різновиду інтерпретаційного процесу присвячені монографічні роботи та наукові статті таких учених як Є.В. Білозьоров, В.В. Галуцько, С.І. Дорошенко, О.М. Кириченко, Ю.В. Кривицький, М.В. Котенко, О.В. Майстренко, В.С. Малента, П.М. Молибога, І.Ю. Настасяк, В.О. Петрушев та ін.

Однак слід зауважити, що окремі питання теорії тлумачення права ще очікують свого всебічного розгляду [1, с. 33]. До категорії останніх проблем

належить природа казуального тлумачення норм права, що не отримала в юридичній літературі належного висвітлення. Разом з тим, потреба в цьому є очевидною. Адже недостатній рівень осмислення юридичною наукою різних аспектів природи цього різновиду тлумачення норм права досить негативно позначається на правореалізаційній практиці. Особливо це проявляється в ході правозастосування. Невизначеність у розумінні казуального тлумачення норм права та юридичної природи його актів, відсутність розгорнутої характеристики механізму, форм і процедури його здійснення неодмінно призводять на практиці до різноманітних і численних помилок, зокрема під час зіставлення норм права з конкретними життєвими випадками, а як наслідок – до помилкових правозастосовних рішень [2, с. 4].

На переконання С.Д. Гусарєва, А.Ю. Олійника, О.Л. Слюсаренка, казуальне тлумачення норм права – це конкретне, одиничне роз'яснення впорядкованих правовою нормою суспільних відносин, конкретного «казуса». Воно не має загального значення, не розповсюджується на інші прояви суспільних відносин та їх учасників. Казуальне (індивідуальне) тлумачення також може бути офіційним, але не мати загального значення, зводиться лише до конкретного випадку. Такі ситуації, наприклад, виникають, коли суддя тлумачить правову норму при вирішенні конкретної справи по відношенню до тих осіб і життєвих фактів, які слугували приводом для здійснення судового процесу [3, с. 234]. Офіційне казуальне тлумачення норм права – це, по-перше, роз'яснення, яке відображене в правозастосовному акті, є обов'язковим для учасників конкретних суспільних відносин, з приводу яких виноситься правозастосовне рішення (вирок, постанова та інше); по-друге, роз'яснення осіб, які є офіційними учасниками правозастосовного процесу. Рішення фіксуються в матеріалах правозастосовного процесу, мають юридичне значення для всіх учасників цього процесу [3, с. 235].

У свою чергу О.Ф. Скакун на підставі такого критерію як сфера дії виокремлює два види офіційного тлумачення: нормативне та казуальне (індивідуальне, правозастосовне). Під останнім розуміється офіційне роз'яснення, обов'язкове лише для конкретного випадку та для осіб, стосовно яких воно провадиться; має місце там, де у процесі правозастосування ставиться за мету роз'яснити норму, щоб правильно вирішити справу [4, с. 409]. Казуальне (індивідуальне) тлумачення буває двох видів: судове та адміністративне. При цьому судове тлумачення норм права – полягає в роз'ясненні змісту (смислу, мети) правових норм судовими органами при розгляді конкретних справ і знаходить своє вираження у вироків або рішеннях щодо цих справ; є серцевиною правозастосовної практики. Таке судове тлумачення стає частиною акта застосування права і не виходить за його межі. Щодо тлумачення вищої судової інстанції, котра перевіряє законність і обґрунтованість прийнятого рішення (правозастосовного акта) нижчим судом, то воно набуває обов'язкового значення не лише для конкретної справи, а й для всіх аналогічних справ – стає легальним зразком розуміння закону. Такі рішення з конкретних справах оприлюднюються в офіційних виданнях.

Офіційне тлумачення може бути і казуальним, обов'язковим для певної справи, тобто воно застосовується лише у зв'язку з розглядом конкретної юридичної справи (казусу), стосовно саме тих осіб, які мають до справи певне відношення. Для будь-яких інших справ результати казуального тлумачення формально-юридичного значення не мають і на них не поширюються.

Але необхідність офіційного казуального тлумачення виникає і тоді, коли нижчі правозастосовні органи, на думку вищих до них, некоректно застосовують норми права щодо конкретної справи, порушуючи закон. Таке тлумачення здійснюється в межах компетенції і повноважень правозастосовних органів. Тут розрізняють: а) тлумачення органу, що безпосередньо застосовує в певній процедурі норми права (воно відображене в акті застосування права, стає його частиною). Наприклад, судові тлумачення, що здійснюється судами при прийнятті рішень із конкретних юридичних справ, а також адміністративне, що здійснюється органами виконавчої влади – від центральних (міністерств, відомств) до місцевих державних адміністрацій; б) тлумачення органу, що перевіряє законність та обґрунтованість акта застосування права. Наприклад, перевірка з боку вищого за рівнем судового органу рішення нижчого суду [5, с. 433]. У цьому сенсі можна розуміти також казуальне тлумачення, яке має обов'язкове значення не тільки для конкретної справи, а й для всіх аналогічних справ. Цим пояснюється оприлюдненням рішень з конкретних справ в офіційних виданнях. У таких рішеннях вищих правозастосовних органів міститься зразок розуміння законів. Тому правомірно називати їх прецедентами тлумачення правової норми. Рішення, винесені з конкретних справ, набувають загальне значення через їх внутрішню переконливість і виступають як приклади правильного розуміння та застосування закону.

Отже, інтерпретаційні положення, що містяться в рішеннях вищих інстанцій з конкретних справ, не залишаючись формально загально-обов'язковими, фактично мають загальнообов'язкове значення, оскільки засновані на правильності їх виведення із закону, на силі авторитету вищих інстанцій. Ще одна особливість казуального тлумачення полягає в тому, що ця форма тлумачення рівною мірою використовується як при офіційному, так і при неофіційному тлумаченні. Якщо перше має юридичну силу, але формально – тільки щодо конкретної справи, то друге (неофіційне) взагалі такої сили не має і здійснюється переважно науковими установами, адвокатами, експертами тощо [5, с. 434].

Беручи до уваги викладене вище, можна зробити висновок, що казуальне тлумачення норм права – це роз'яснення дійсного змісту норм права, яке надається суб'єктом тлумачення щодо конкретного казусу (правовипадку). Цей різновид тлумачення поширює свою дію лише на конкретний випадок. Казуальне тлумачення норм права може виступати як офіційним, так і неофіційним. Про обов'язковість офіційного казуального тлумачення норм права доречно вести мову в іншому аспекті. Адже фактично обов'язковим є будь-яке тлумачення, що адекватно й обґрунтовано роз'яснює дійсний зміст норми права. Обов'язковість такого тлумачення походить із юридичних властивостей самих норм права й зумовлена наявністю системоутворюючих

зв'язків офіційного тлумачення з нормою права, що роз'яснюється [6, с. 101]. Саме в цьому сенсі існують підстави характеризувати казуальне тлумачення норм права як таке, що має обов'язковий характер не лише для окремого казусу, а й для всіх інших аналогічних випадків. З огляду на це, в юридичній літературі казуальне тлумачення норм права іменують прецедентом тлумачення, який слід ураховувати при розв'язанні аналогічних казусів. З цим твердженням можна погодитися за умови, якщо вкладати в термін «прецедент тлумачення норми права» повсякденне значення і не надавати йому формально обов'язкового характеру.

Список використаних джерел:

1. Молибога М. П. Тлумачення норм права: сутнісні характеристики / М.П. Молибога // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 42-46.
2. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм : навч. посіб. / І. Ю. Настасяк. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – 336 с.
3. Гусарев С. Д. Теорія права і держави : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О.Л. Слюсаренко. – К. : Правова єдність, 2008. – 270 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
5. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін]; за ред. докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України М. В. Цвіка, докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.
6. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : [монографія] / Ю. Л. Власов. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 180 с.

Ізотов Д.А., Ізотов О.А.

студенти,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО АПАРАТУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Держава реально діє, проявляє себе як система, як сукупність спеціальних органів, колективів людей, які здійснюють управління справами, які стосуються суспільства і здійснюються від його імені, в межах наданих їм повноважень. Такі колективи діють постійно і, як правило, на професійній основі, що виділяє їх із усього суспільства і ставить над суспільством. Громадяни можуть приймати те чи інше участь у справах держави, але в кінцевому підсумку вона та її органи несуть персональну відповідальність за ефективність своєї роботи.

Правильним буде визначення, що державний апарат представляє собою систему органів держави, за допомогою яких здійснюється державна влада, виконуються основні функції, досягаються цілі і завдання, що стоять перед державою на різних етапах її розвитку [1, с. 157].

Важливо зазначити, що поняття державний апарат прийнято вживати у двох сенсах – широкому і більш вузькому. У першому випадку державний